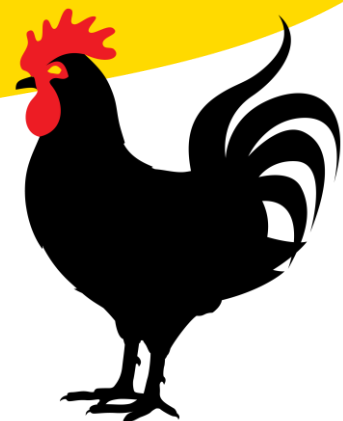
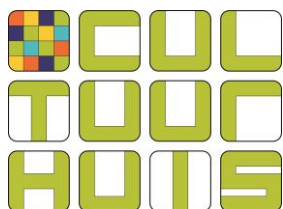

Monumenten langs de routes door Historisch Woudenberg

Route door het dorp Woudenberg nummer 1 tot en met 15

Route door het buitengebied Woudenberg nummer 16 tot en met 42

(deze nummers zijn niet gelijk aan de dagroutes, maar volgen monumentennummers)

1. Cultuurhuis (Dorpsstraat 40)

Geen monument maar wel het startpunt van de wandel- en fietsroutes.

Het gebouw is eind jaren zeventig gebouwd als hoofdkantoor van de Rabobank Woudenberg-Maarn-Scherpenzeel en in 2012 ingericht als Cultuurhuis op initiatief van de Gemeente Woudenberg. In het Cultuurhuis heeft stichting Oud Woudenberg op de tweede etage een fraaie Oudheidkamer ingericht

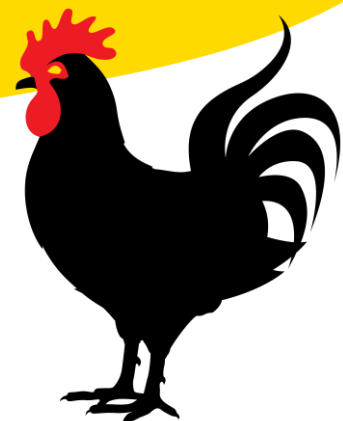
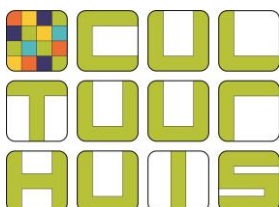
2. De Schans (Stationsweg West)

De Schans is een ontwerp van Marcelis van Oort, mogelijk in opdracht van Maarten van Rossum in 1843. Het is echter meer bekend als een verdedigingswerk uit de Tachtigjarige Oorlog tegen aanvallen vanuit het oosten. In een rapport, opgesteld tussen 1582 en 1590, werd een linie voorgesteld tussen Amersfoort en Rhenen, waarin vijf schansen de doorgang vanuit het oosten naar het westen moest beletten. Het bouwwerk bij Woudenberg kwam in 1590 als eerste van de vijf gereed. In 1629 werd De Schans opnieuw klaargemaakt voor de verdediging tegen een aanval van Spaanse troepen vanuit de Veluwe op de Gelderse Vallei. Op 11 augustus 1629 was De Schans wat betreft de bouwwerkzaamheden gereed, maar nog niet operationeel. Twee dagen later braken de troepen al bij Scherpenzeel door. De soldaten op De Schans sloegen voortijdig op de vlucht en de Spaanse vijand bereikte op 14 augustus zonder enige tegenstand Amersfoort. In tegenstelling tot de schans bij de Rode Haan heeft de Woudenbergse Schans daarna geen enkele rol van betekenis meer gespeeld. Een heldhaftig wapenfeit heeft er, ondanks dat er diverse kogels zijn gevonden, dus nimmer plaatsgevonden. Bij de verbetering van de Grebbelinie werd De Schans gelaten voor wat hij was en noemde de Directeur der Fortificatiën het in 1741 een verlaten veldschans. Enige decennia later wordt er geschreven over huis te Duivenstein op De Schans. Er stond niet alleen een huis, maar ook een duivenhok. Duiven houden mocht niet zomaar. Men moest 25 bunder land hebben om 'recht van til' te hebben. In die tijd werd De Schans bewoond door herbergier Albertus van Heteren. Begin vorige eeuw stond er een huis waarin het Rentmeesterskantoor van de familie Hooft van Geerestein was gevestigd.

Later deed dit dienst als Hotel De Schans met daarachter (waar nu de Jeu de Boulesbaan ligt) een tweede gebouw met parketvloer, dat werd ingericht als zaal voor diverse activiteiten zoals muziek- en toneeluitvoeringen. Na een brand in 1974 is het gesloopt, evenals het hotel. Westelijk ervan is in 1992 Résidence De Schans gebouwd.

3. De Beaufortpark.

De oostelijke tuin van huize Laanzicht werd in 1932 door de N.V. Woudenbergse Exploitatie Maatschappij Laanzicht geschonken aan de gemeente Woudenberg met het doel daaraan geen andere bestemming te geven dan 'park'. Directeur van deze maatschappij was Willem Hendrik de Beaufort, zoon van burgemeester J.B. de Beaufort, die tot zijn overlijden in 1924 op huize Laanzicht had gewoond. Het servituut werd deels afgekocht hetgeen de weg vrijmaakte voor de bouw van het nieuwe gemeentehuis in het park.

4. Beatrixboom in het De Beaufortpark

In 1990 is de boom geplant door burgemeester Hugo Harrewijn ter gelegenheid van het 10-jarig regeringsjubileum van Koningin Beatrix.

5. Willem Alexanderboom in het De Beaufortpark

Op 1 mei 2013 onthulden Wethouder G.A. de Kruif en Wil Termaaten van het Oranjecomité, onder het toezend oog van vele schoolkinderen, op symbolische en feestelijke wijze een koningslinde.

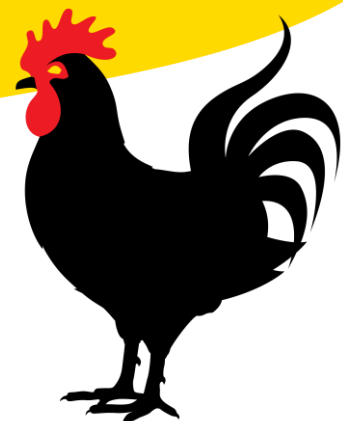
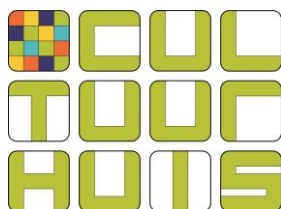
De verdwenen muziektent: Deze heeft eerst achter het gemeentehuis op de hoek van de Voorstraat/Geeresteinselaan gestaan, daarna in de voortuin van huize Laanzicht c.q. het nieuwe gemeentehuis, daarna achter het huidige gemeentehuis. De muziektent is in de jaren zestig vervangen door een betonnen exemplaar en tenslotte vanwege betonrot in de jaren tachtig afgebroken.

6. Monument in het De Beaufortpark

De jongerengroep 'Choedt' heeft in 1970 voor dit vredesmonument in het De Beaufortpark gezorgd als aandenken van de jeugd aan de Woudenbergse gemeenschap.

7. Gemeentehuis (Parklaan 1)

In 1936 is het nieuwe gemeentehuis op de plaats van het in 1928 afgebroken huize Laanzicht aan de Parklaan in gebruik genomen. Een ontwerp van architect Pothoven uit Amersfoort en gebouwd in oud-Hollandse, of wel neorenaissance stijl. Naast de raadszaal werd een ruimte voor de burgemeester en de secretarie voldoende geacht om het dorp te kunnen besturen. De wethouders hadden geen eigen ruimte ter beschikking. Wel bevond zich in het souterrain een ruimte voor de Rijkspolitie met 2 cellen. Aan de zuidzijde was een garage voor de brandspuit. Deze was zo krap dat de Ford motorwagen die in 1952 werd aangeschaft erin paste als een hand in een handschoen. Aan de achterzijde was een aanbouw als woonruimte van de dorpsveldwachter, later gemeentebode, Van Garderen met zijn gezin. In 1984 heeft onder leiding van architect Jan de Jong een grote uitbreiding aan de zijde van het De Beaufortpark plaatsgevonden waarbij het woonhuis in de tussenbouw is geïntegreerd. De ingebruikname was een jaar later. In 2013 is deze vleugel op grootschalige wijze gerenoveerd.

8. Pastorie (Maarsbergseweg 13)

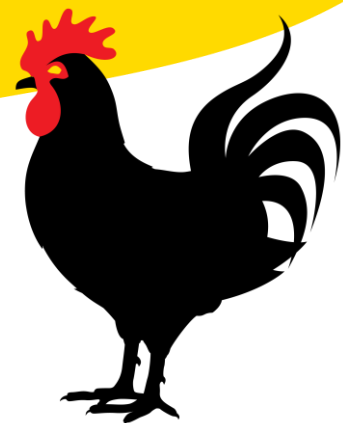
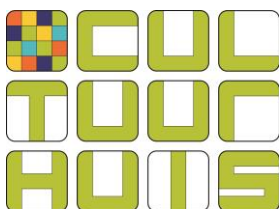
Dit werd het nieuwe onderkomen van de predikant van de Hervormde Kerk. De oude pastorie aan de Schoolstraat was zo slecht dat de jonkvrouwen Hooft van Geerestein aan de kerkvoogden grond aanboden, gelegen aan de Maarsbergseweg. Onder dankbetuigingen deelden de kerkrentmeesters mee dat ze nu dan wel grond hadden, maar nog geen geld om een pastorie te bouwen. De jonkvrouwen schonken vervolgens nog eens 5000 gulden. In 1918 is daar een nieuwe pastorie met de naam Vredenhof in gebruik genomen.

9. Huize Nieuwoord (Maarsbergseweg 22)

In 1870 kocht Cornelis van Wieringen een stuk bouwland aan de Maarsbergseweg van de familie Hooft van Geerestein. Kort daarna bouwde hij daarop een villa. Zij weduwe Suzanna Elisabeth van Roijen liet het huis in 1885 aan de noordzijde met een trappenhuis uitbreiden. Tegelijk werd het koetshuis vergroot. In 1892 kwam het pand in bezit van notaris H.A.N. van Warmelo. Deze verkocht het in 1901 door aan de heer J.B. de Beaufort, burgemeester van Woudenberg. Hij liet in 1904 de villa aan de zuidzijde uitbreiden met een hele vleugel met een torentje en bouwde een ingangsportiek. In 1905 verkocht hij Nieuwoord aan zijn zoon Jhr. J.H.K. de Beaufort, die later burgemeester van Leusden zou worden. In 1920 werd het pand openbaar verkocht voor een bedrag van 23.800 gulden aan mevrouw A.H.B.C van Ebbenhorst Tengbergen. Binnen enkele jaren wisselde Nieuwoord diverse keren van eigenaar tot het in 1928 werd doorverkocht aan aannemer en timmerman G. Wolfswinkel. Door vererving werden Maria Jacoba Wolfswinkel en echtgenoot Theo Heine eigenaar. De voorlaatste eigenaar was dierenarts Nauta.

Thans is het eigendom van de Lelie Zorggroep die er na een grondige restauratie door aannemersbedrijf Legemaat & Van Elst dankbaar gebruik van maakt voor de verzorging van ouderen in 13 appartementen binnen de villa en in aanleununits. Het pand is gebouwd in een combinatie van stijlen, Chaletstijl, Art Nouveau (serre en houtsnijwerk) en kasteelarchitectuur. Het heeft dan ook 3 verschillende daken, een schilddak op de zuidgevel, een afgewolfd dak in het midden en een zadeldak op de noordgevel. Het huis bestaat uit 4 traveeën en is karakteristiek door enkele bijzondere elementen en detailleringen. De topgevels bestaan uit vakwerk en een aantal vensters is getoogd. Opvallend zijn de dakkapelletjes met leien gedekt en met zinken pironen bekroond. Alle persiennes zijn helaas verdwenen. Wel zijn er nog binnenluiken aanwezig.

De tuin is aangelegd in landschappelijke stijl met monumentale eiken en een plataan, maar ook met voldoende parkeerruimte.

10. Pand DigiShop (Voorstraat 31)

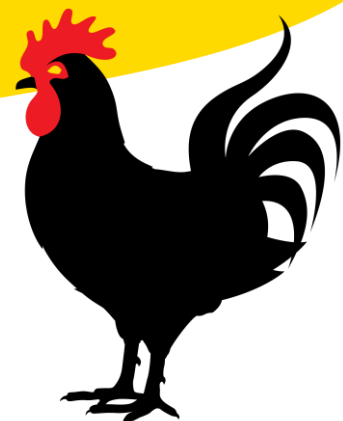
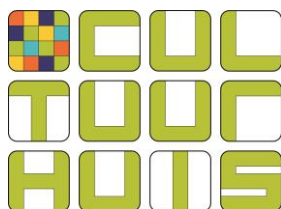
De woning kent een bijzondere architectuur, beïnvloed door het neoclassicisme. Gebouwd in 1905 op de plaats van de voormalige dorpsboer Cornelis van Maanen. Door vererving kwam het in 1911 in bezit van Arie Eduard van Kolfshoten. Diens schoonzoon Veldhuizen liet het huis in de jaren zestig met een verdieping ophogen waardoor de Vlaamse gevel en de dakkapellen verdwenen. Let op het siermetselwerk van pilasters aan weerszijden van de portiek. De huidige eigenaar Guido van Ipenburg heeft achter de voorgevel zoveel mogelijk originele elementen teruggebracht binnen een moderne structuur, geschikt voor bedrijfsmatige aanwending van een historisch pand.

11. 't Schoutenhuis (Voorstraat 12)

Woudenberg heeft meerdere gerechtshuizen gekend. Het oudste was waar de schout woonde. Dat huis heeft in 1914 plaatsgemaakt voor 't Schoutenhuis waarbij funderingen en oude stenen zijn hergebruikt om het geheel een gerestaureerde aanblik te geven. Daarom menen velen dat het gebouw ouder dan werkelijk het geval is. De opdrachtgever was Willem Hendrik de Beaufort, zoon van J.B. de Beaufort. De familie had haar bezit ondergebracht in de N.V. Woudenbergsche Bosch en Land Exploitatiemaatschappij. Door samenvoeging met andere familiegoederen kreeg de maatschappij in 1925 de naamtoevoeging 'Landgoed Henschoten'. Het beheer was ondergebracht bij het rentmeesterkantoor 't Schoutenhuis. In 1936 opgegaan in 'Landgoed Den Treek-Henschoten'. Van 1915 tot 1926 was ook de Boerenleenbank hierin ondergebracht. Na 1946 hebben diverse verbouwingen en aanbouw plaatsgevonden. 't Schoutenhuis is niet toegankelijk voor publiek.

12. Eben Haëzer (Schoutstraat 8a)

Ooit stond hier het huis en erf van tabaksplanter Jacob Kleinveld. In 1885 werd het aangekocht door de freules Hooft die het terstond lieten slopen. Nog hetzelfde jaar werd een gebouw met de naam Eben Haëzer neergezet ten behoeve van de jongelingsvereniging. Tegelijkertijd werd er een beheerderswoning tegenaan gebouwd. In 1912 werd het pand ondergebracht in een Stichting Evangelisatielokaal Eben Haëzer. Voor de Tweede Wereldoorlog hebben diverse scholen hun levenslicht in het gebouw gezien alvorens zij naar een eigen locatie verhuisden (Naaischool, Huishoudschool). In 1951 werd het verbouwd tot verenigings- en vergaderlokaal. De oostelijk aanbouw werd vergroot tot multifunctionele ruimten. Ook de gymnastiekvereniging Longa vond er onderdak. In 1956 werd de Hervormde Gemeente eigenaar en gebruiker. In 1970 werd een aanbouw van een grote zaal gepleegd, in 1993 gevolgd door een tweede aanbouw met vergaderzalen over twee verdiepingen. Anno 2015 is het gebouw alweer te klein voor de bestaande kerkelijke activiteiten.

13. Dorpskerk (Schoutstraat 8)

Op de plaats van de huidige Dorpskerk stond waarschijnlijk oorspronkelijk een eenvoudige slotkapel behorende bij kasteel De Steen ('t Schilt). 'Het zal wel een eenvoudig houten gebouwtje zijn geweest met een rieten dak'. Rond 1300 is de kerk in steen opgebouwd. Zij zou met stenen van het in 1353 gesloopte slot zijn 'opgehaald', of hersteld en is waarschijnlijk in dat jaar tot Parochiekerk verheven. De kerk was aan de H. Catharina van Alexandrië gewijd en komt voor op de kerklijst van 1395. In 1808 is de kerk vergroot waarbij de zijmuren zijn verlengd. De zijbeuken dateren uit 1952. Iets te drinken kan niet meer worden aangeboden; de nortonpomp net buiten het hek, waar velen zich vroeger met koel helder water verzadigden, is er niet meer.

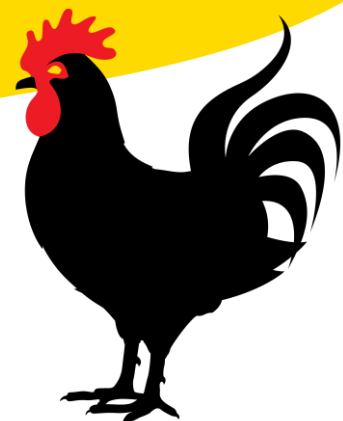
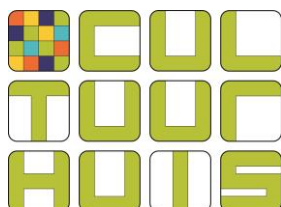
14. Oude Pastorie (Schoolstraat nr. 24)

De pastorie aan de Schoolstraat, die in vroeger dagen Achterstraat heette, moet ongeveer begin 1600 gebouwd zijn. Toen rond 1650 ds. Petrus Pollion de pastorie betrok was deze al in een slechte staat en moest worden gerenoveerd. Gedeputeerde Staten van Utrecht en de kerkrentmeesters betaalden respectievelijk 800 en 600 gulden voor de gehele renovatie. Vele predikanten hebben er sinds die tijd gewoond. In 1844 en 1876 vonden nogmaals verbouwingen plaats. De situatie was in 1917 zo slecht dat de jonkvrouwen Hooft van Geerestein aan de kerkvoogden schreven dat het mensonwaardig was in zo'n pastorie te wonen, laat staan een predikant met zijn gezin. Ze boden daarbij grond aan langs de Maarsbergseweg.

In de jaren '90 van de vorige eeuw is het pand door de familie Schuurman aangekocht. De heer Schuurman heeft het pand en de tuin eigenhandig gerestaureerd.

15. Catechisatielokaal (Schoolstraat nr. 22)

Het was in 1876 dat Jhr. J.B. de Beaufort, burgemeester van Woudenberg, tevens kerkvoogd van de Nederlands Hervormde Gemeente, namens belangstellende vrienden aanbood om een evangelisatie- en catechisatielokaal te bouwen naast de pastorie. Een bijzonder element is het fraai gestucte toogplafond. In WOII heeft het dienst gedaan als distributiekantoor. De Hervormde Gemeente heeft het voor vele doeleinden gebruikt. In de laatste jaren voor de afstoting medio jaren negentig als Bibliotheek. Tegenwoordig is het particulier eigendom.

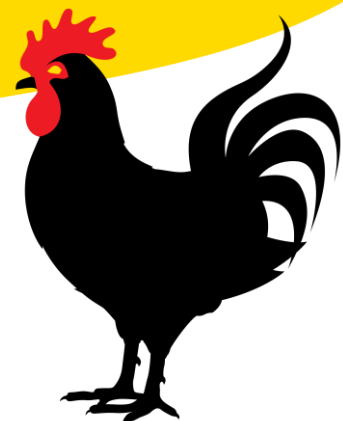
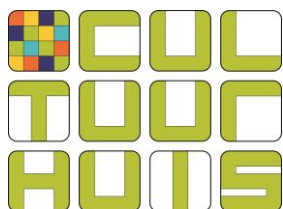
BUITENGEBIED VAN WOUDENBERG:

16A. Kinderhuisje Heiligerlee/stal (Geeresteinselaan 53-57)

Gebouwd tussen 1835 en 1850 staat het huisje verscholen in het bos achter het hoofdgebouw van kasteel Geerestein. Vermoedelijk is het gebouwd voor de kinderen van de familie Hooft van Geerestein. Het werd ook als theehuis gebruikt. Het oorspronkelijke rieten schilddak is vervangen door een pannendak met oud-Hollandse pannen. Voor de omliggende dubbele toegangsdeur heeft oorspronkelijk een zuilenportiek gestaan. Deze loggia is in 1980 dichtgezet toen een aanbouw aan de woning werd gepleegd. Vlakbij het kinderkuisje bevindt zich een stal die in dezelfde periode is gebouwd. De voorgevel is voorzien van een portico met vier houten cannelures.

16B. Ridderhofstad Geerestein (Geeresteinselaan 55)

Het enige adellijke huis dat in Woudenberg nog overeind staat is Geerestein. Het was een Stichts leen en zou al voor 1400 hebben bestaan. Gisberta van Geerestein verkocht het goed aan het geslacht Van Zuylen van Nyvelt. In het oudste charter van 10 november 1417 beloofde bisschop Frederik van Blankenheim aan Jacob van Zuylen van Nyvelt om na zijn dood, zijn zoon Steven te zullen belenen met twee hoeven land: de Borghove, waarop het huis Geerestein staat, en de Colenaarshove. In 1477 wordt een andere Steven van Zuylen met Geerestein beleend. Deze droeg een jaar later het huis over aan zijn broer Gerrit. Beide broers behoorden tot de Hoekse Partij en waren tegenstanders van de bisschop. In 1482 belegerde bisschop David van Bourgondië Geerestein en nam de broers gevangen. In 1536 werd Geerestein als hofstede riddermatig verklaard. Waar Geerestein van 1614 tot 1812 een afzonderlijk gerecht was is het in 1812 samengevoegd met de ambachtsheerlijkheid Woudenberg, waardoor het eigenlijke dorp Woudenberg ontstond. Gebrek aan mannelijke opvolgers bracht uiteindelijk in 1636 de dochter van Arend van Zuylen het goed in de familie van haar man Johan van der Vecht. Dit huwelijk bracht ook slechts één dochter voort, Theodora. Via diverse verervingen kwam Geerestein in 1732 toe aan Anna Maria de Marez, dochter van Samuel de Marez, heer van Maarn en Maarsbergen. Na haar dood in 1763 kreeg haar kleinzoon Adolf Hendrik van Rechteren Geerestein. Hij overleed ongehuwd in 1793. Nazaten van zijn broer Rudolf Christiaan verkochten Geerestein in 1834 'cum annexis' (met alles wat erbij hoort) aan Hendrik Daniël Hooft, aan wiens geslacht het anno 2015 nog steeds behoort, hoewel het hoofdgebouw en de bijgebouwen verkocht zijn aan Architectenbureau Inbo.

Er zijn diverse oude tekeningen van Geerestein bekend waarop het kasteel nog geheel door grachten wordt omhuld. Een deel van de grachten werd in de 18^e eeuw gedempt, terwijl de oostelijke ingang van een monumentale gevel werd voorzien. De nieuwe eigenaar liet de gevel slopen waarbij het borstbeeld van Diana op de top van de kuif en de vier siervazen moest wijken voor een houten attiek op brede kroonlijst, die boven de middenpartij gemaskeerd werd door een houten driehoekig fronton waarin in hout het wapen van de heerlijkheid Geerestein in kleuren.

16C. Bouwhuizen Geerestein (Geeresteinselaan 53-57)

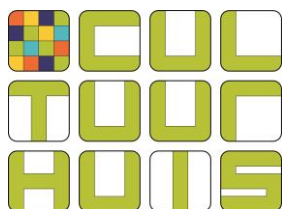
Beide bouwhuizen dateren uit 1740. Het zuidelijke is het zogenaamde belhuis. In 1834 zijn ze wit gepleisterd en van natuursteenimitatievoegen voorzien. Tussen 1980 en 1985 zijn ze verdubbeld en tot kantoor verbouwd.

16D. Boerderij Klein Geerestein (Geeresteinselaan 69)

Op de bouwplaats, die al in 1614 wordt vermeld, staat een in 1838 gebouwde dwarshuisboerderij voorzien van een bakstenen voorhuis in neoromaanse stijl en een achterhuis in Zwitserse chaletstijl. De bovenverdieping is ingericht als jachtkamer en heeft ook dienstgedaan als kerkzaal. De in 1849 in neogotische stijl aangebouwde toren is later wit gepleisterd. Aan de oostkant van de Geeresteinselaan tegenover het kasteel bevindt zich het zogenaamde Voorbos. Zo kaal als de linkerkant van het Voorbos met de eendenvijver nu is, was begin 20ste eeuw ook het middenstuk. Tijdens belangrijke feestdagen werden daar door het Oranjecomité festiviteiten gehouden zoals ringrijden.

16E. Hekken Geerestein

Bij de drie toegangslanen tot Geerestein staan drie oorspronkelijke identieke hekken gevormd door twee hardstenen pijlers uit circa 1830-1840 waartussen een eenvoudig 18e eeuws (dus ouder) smeedijzeren spijlenhek. Een vierde hek (eveneens 18^e eeuws) bevindt zich ter hoogte van de bouwhuizen recht tegenover het kasteel.

17. Wilhelmina Bewaarschool (Geeresteinselaan 26)

In 1873 schonk Jonkvrouw Wilhelmina, de jongste dochter van jhr. Hooft van Geerestein een gebouw aan de Geeresteinselaan voor het onderwijs aan zeer jeugdige kinderen. Deze werd op 3 april 1876 geopend en naar de stichteres 'Wilhelmina Bewaarschool' genoemd. Naast de school stond een kleine orangerie. Oorspronkelijk bestond het pand uit twee bouwlagen. Tussen 1899 en 1901 is het door architect C.B. Postumus-Meyjes verbouwd in chaletstijl en heeft het pand het huidige uiterlijk gekregen. De Wilhelmina Bewaarschool heeft tot de instelling van de wet op de basisscholen in 1985 dienst gedaan om kleuteronderwijs in te geven. In 1987 vestigde zich er een fysiotherapie in.

18. De Poort

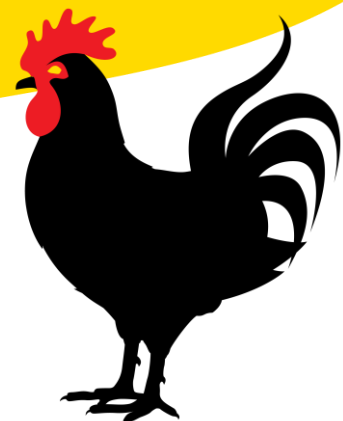
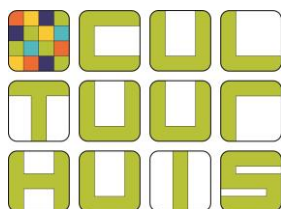
De route verder richting De Poort. Rechts waar de huizenrij naar het westen wijkt, lag vroeger Het Grootte Vondel, het haventje van Woudenberg. De verbinding met De Grift liep via de Wetering langs de Geeresteinselaan en de Dwarswetering langs het Landgoed Geerestein.

Bij De Poort aangekomen stond links (huisnummer 2/4) het bekende Bondscafé. Daarnaast, waar nu het driehoekige pleintje is, Café De Poort. Op de zuidoost hoek vanaf de huidige pagode tot aan de weg De Nieuwe Poort bevonden zich het De Beaufortmonument, het oude postkantoor, de Eierhal en De Harmonie. Allen verwoest bij het opblazen van De Poort door de Duitsers aan het einde van WOII. Van 1951 tot de millenniumwisseling heeft Restaurant De Nieuwe Poort deze plek tijdelijk ingenomen.

19. Groenewoude (Ekris 42)

U komt uit bij het Bouwhuis van de voormalige Ridderhofstad Groenewoude. Het is in 1696 in opdracht van Maria Specx gebouwd op de plek van een oud bouwhuis. In de oostgevel van het gebouw bevinden zich het jaartal 1696 en de drie haantjes die voorkomen in het wapen van de gemeente Woudenberg. Het als koetshuis bekend staande gebouw is pas later witgepleisterd. Eind jaren negentig van de vorige eeuw is het gerestaureerd. Sindsdien houdt Accountantsbureau De Kruijff er kantoor. In het grint op de parkeerplaats aan de noordzijde van het gebouw zijn de contouren van de voormalige Ridderhofstad Groenewoude aangegeven.

Het hek aan de Ekris, even bezuiden Groenewoude, dateert waarschijnlijk uit de tijd van de grootste verbouwing van het kasteel in 1696. De toegangsweg maakt na ca. 30 meter een scherpe draai naar links en ging zo recht naar de voorburcht toe.

In 1382 beleent de Heer van Abcoude 34 morgen land in Woudenberg aan Willem van Groenewoude. Op die grond liet Willem een huis bouwen, genaamd Groenewoude. Op 8 april 1453 beleent Jacob van Abcoude Willem's zoon Jan van Gruenwoude van der Aa met *'1½ hoeve lands gelegen in onsen gericht van Woudenberg op Eyckrys met alsulken etymmert als daer op staet...'* In 1442 wordt het landgoed verkleind door afsplitsing van de helft van de Daentgenshoeve. Anno 1459 komt Groenewoude in bezit van Ernst Taets van Amerongen en worden de twee hoeven weer verenigd. De Ridderhofstad (erkend in 1537) blijft bij dit geslacht in bezit tot 1643. Daarna wordt Groenewoude diverse keren verkocht tot het in 1685 in bezit komt van Bartholomeus de Gruyter, burgemeester van Utrecht.

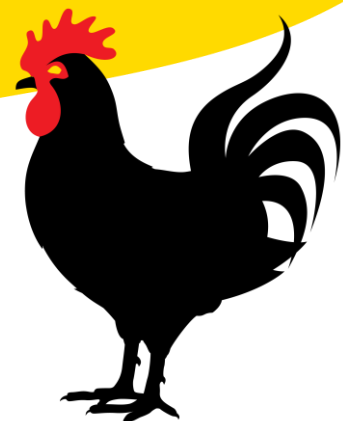
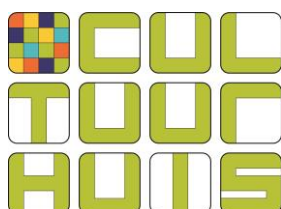
De laatste grote verbouwing vond rond 1696 plaats onder de weduwe van Bartholomeus de Gruyter, Maria Specx. Zij liet de toegangspoort afbreken, verbouwde de zuidgevel grondig, verhoogde de toren aan de oostzijde en voorzag die van zijn karakteristieke uiterlijk dat in 1953 werd gecompleteerd met een driebladige gouden kroon met 2 paarlen. De toegangsweg over het voorplein werd verlegd naar de zuidzijde en kwam haaks uit op de laan die oost-west loopt en aan de westzijde werd voorzien van een toegangspoort. De schuldenlast bleek echter zo zwaar dat Groenewoude onder de hamer kwam. De zoon van Maria, ook een Bartholomeus, kocht het van de curatoren, waardoor het kasteel toch in het bezit van de familie bleef. Dit duurde voort tot 1782 toen diens zoon, ook weer een Bartholomeus overleed. Hij liet een dochter na die huwde met Louis Lucas Bols. Hun dochter erfde tenslotte het kasteel en verkocht het in 1837 aan Hendrik Daniël Hooft.

Uit een veilingadvertentie van november 1878 blijkt dat hij Groenewoude in dat jaar heeft laten afbreken. De grachten hebben nog lang bestaan, maar zijn halverwege de 20ste eeuw gevuld met Woudenbergs huisvuil.

20. Bruinerburgersluis

In 1786 als waterwerk aangelegd om het water bij een inundatie binnen een stelsel van keerkaden te kunnen reguleren. Pas in 1744 is een aanvang gemaakt met het aanleggen van de aarden wal waardoor pas de eigenlijke Grebbelinie ontstond. Hij is vervolmaakt door de Fransen in 1799. De Grebbelinie omvat kades, aarden forten, sluizen, kazematten, voorposten, tankgreppels, inundatievlaktes, loopgraven, bunkers etc. Over de gehele liniedijk tot aan Lambalgen bevindt zich een groot aantal kazematten die als monument zijn aangemerkt.

Zie www.woudenbergopdekaart.nl

21. Schapenbruggetje over Valleikanaal

In 1865 aangelegd als waterwerk op de plaats van een oudere sluis in de vorm van een damsluis met hetzelfde doel als de Bruinerburgersluis.

Als u over het Schapenbruggetje rechtdoor gaat komt u op de Roffelaarskade. Die kunt u vervolgen door bij de Voskuilerweg rechtdoor over te steken. Dit is één van de keerkades in de Grebbelinie. Even verderop vindt u het Voorwerk. Beide een gemeentelijk monument.

Het Valleikanaal, gegraven in de periode van de werkverschaffing 1935 – 1941.

22. Damsluis

De damsluis bij de Pothbrug dateert eveneens uit 1865 en dient hetzelfde doel als binnen de Grebbelinie, namelijk het reguleren van het inundatiewater.

23. Watertoren (Stationsweg Oost 202)

De watertoren, een gemeentelijk monument, is gebouwd in 1937 voor de N.V. Veenendaalse Waterleiding Maatschappij. De zeskantige toren met een hoogte van 34,5 meter, is uitgevoerd in gewapend beton met bakstenen omkleiding en heeft een Art Deco uitstraling. De betonnen voorraadbak kan 205 m³ water bevatten. Naast de toren staat een pompstation en bevinden zich twee reinwaterkelders. Bij een recente restauratie hebben de zichtbare betonnen delen een crêmekleur gekregen en werden deuren en ramen Bordeauxrood gemaakt.

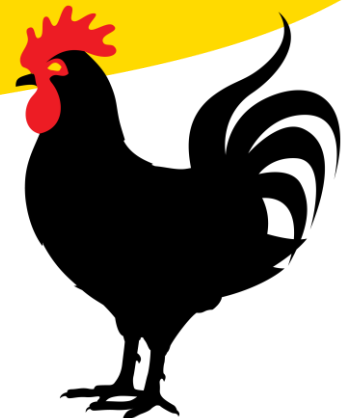
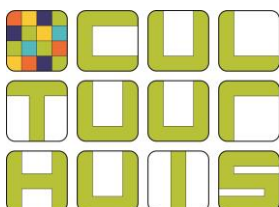
24. Grebbelinie - Hoeve 'De Beek' (Brinkkanterweg 23)

Op de plaats waar hoeve De Beek nu staat stond in de 14e eeuw al een boerderij. Volgens een Acte uit 1395 'Cleijn Davelaer' genaamd. Aanvankelijk een uit hout opgetrokken boerderij die later versteend werd. In 1880 en 1884 werd de boerderij tweemaal door brand verwoest.

Onder de brandgevel bevinden zich nog oude kloostermoppen die mogelijk uit de 14e eeuw dateren. Het woongedeelte, de deel en het bakhuis zijn door de vorige bewoners, de familie Ploeg, en de huidige bewoners, de familie Van Grol, in originele staat teruggebracht.

Van 1983 tot 2000 was er een zuivelboerderij gevestigd. In 2001 kreeg hoeve De Beek het predicaat Rijksmonument en in 2004 werd zij uitgeroepen tot boerderij van het jaar van de provincie Utrecht. De Tentoonstelling 'Grebbelinie in het vizier' over de mobilisatietijd en WOII bevindt zich in de vrijstaande schuur, die ook een Rijksmonument is. Op de liniedijk is de loopgraaf toegankelijk.

Voor uitgebreide informatie, zie: www.grebbelinieinhetvizier.nl of www.hoevedebeek.nl

25. Post Lambalgen

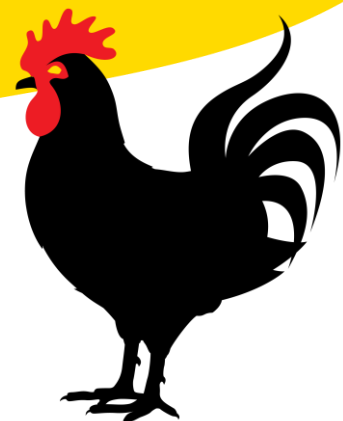
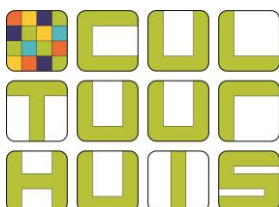
De Post Lambalgen is aan de rechterzijde in 1795 opgeworpen met een lunet en een Spaanse Redoute (stenen verdedigingstoren). Eveneens werd een emplacement voor 12 kanonnen en banquetten voor 260 man infanterie aangelegd. In de Franse tijd werd ook nog een houten wachttorens gebouwd. In de loop der eeuwen is alles verdwenen en geërodeerd. In 2014 is de Post Lambalgen in ere hersteld. Helaas was er geen geld voor de torens. In de buurt zijn ook nog vele kazematten en een mitrailleurpostopstelling uit WOII te zien.

26. Huize Lambalgen (Lambalgseweg 34)

Het toegangshek van Lambalgen waar u rechtdoor tegenaan kijkt is een Rijksmonument. Het bos bestaat al vanaf de dertiende eeuw. Het landgoed, ongeveer 290 hectare, bestaat vanaf de vijftiende eeuw. De betekenis van Lambalgen is 'verhoging die de loop van de beek belemmert'. Deze liep vroeger langs de westzijde. Pas in 1415 wordt Lambalgen in de archiefstukken vermeld in een notitie over een verkoop aan de pastoor van Amerongen. In 1487 wordt vermeld dat ene Helmert Gerytsoon op het goed woont. In het begin van de 17^e eeuw is Lambalgen in bezit van Walraven van Arkel, schout van Amersfoort. Daarna ging het in 1646 over op de familie De Gruijter, dezelfde familie die later Groenewoude zou overnemen. Die was vele generaties lang eigenaar, doch bewoonde Lambalgen niet altijd zelf. De laatste telg Anna Elisabeth vermaakte het in 1783 aan haar aanstaande echtgenoot Louis Lucas Bols met wie zij in 1783 trouwde. Het echtpaar bezwaarde het goed met vele hypotheeken en belandden in een enorme schuldenlast. In 1812 besloot het echtpaar Bols-de Gruijter Lambalgen van de hand te doen. Het werd gekocht door Johann Wilhelm Gülcher, bankier in Amsterdam. Een paar jaar later kwam het huis onder de hamer en werd D.C.J. Harmsen uit Amerongen eigenaar. In 1882 is Lambalgen geveild en werd gekocht door Herman Royaards van Scherpenzeel. Na twee verervingen via dochters kwam het goed (via Jonkheer Schelto van Citters in 1902) in 1942 in handen van de familie Patijn, die tot op heden eigenaar is en een nieuwbouw bungalow op het terrein bewoont. Het huis zelf is op 3 maart 1953 afgebrand en niet meer opgebouwd.

27. Jachtopzienerswoning (Oudenhorsterlaan 6)

Rechts ziet u een klein landhuis. De woning is in 1929 als jachtopzienerswoning gebouwd in opdracht van Jhr. Schelto van Sitters. De bouwstijl is traditionalistisch te noemen en verwant aan voor portiers ontworpen woningen door de Leusdense architect J.A. Pothoven. De luiken zijn geschilderd in de kleuren van landgoed Lambalgen.

28. Groot Oudenhorst

Al in de veertiende eeuw stond aan wat nu de Oudenhorsterlaan is, een versterkte hofstede met een gracht. Ergens in de periode 1730-1740 is het versterkte huis afgebroken, waarvan delen zijn gebruikt voor de hoeve die er tot 2001 heeft gestaan. De huidige boerderij Groot Oudenhorst is enigszins in de stijl van de oude gebouwd. In 2002 is een deel van het erf in oorspronkelijke staat teruggebracht. De gracht die ooit het kasteelachtige Oudenhorst omringde is deels weer opgegraven en hersteld.

29. Klein Oudenhorst (Oudenhorsterlaan 23)

Evenals de voormalige jachtopzienerwoning is deze boerderij, die ook een gemeentelijk monument is, voorzien van luiken met zandlopermotief van het verdwenen landgoed Lambalgen. Daaruit kunnen we opmaken dat deze boerderij ook tot het landgoed behoorde. De boerderij is op grond van bouwmassa en detaillering te dateren als uit de tweede helft van de negentiende eeuw. De naam Klein Oudenhort houdt een historische band met het gebied, waarin in de zestiende eeuw al een boerenhofstede "geheten Oudenhorst" wordt genoemd.

30. Spoorhuis (Rumelaarseweg 33)

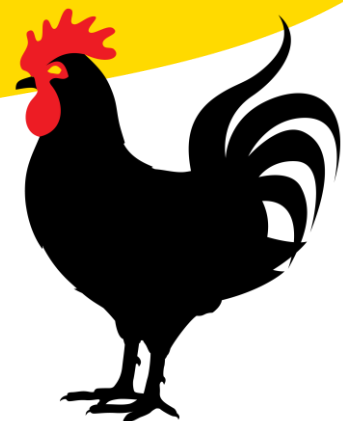
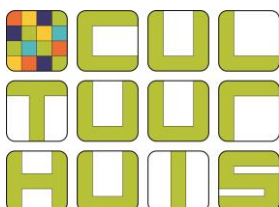
Het baanwachtershuis, ingeklemd tussen de spoorlijn en de A12, bevindt zich ook onder de gemeentelijke monumenten van Woudenberg. Het hoorde bij de Rhijnspoorweg, de spoorlijn Utrecht-Arnhem, die in 1845 is aangelegd. De baanwachter was verantwoordelijk voor een deel van het traject.

31. Rumelaar

Rumelaarseweg. Na een paar honderd meter rechtsaf het Rumelaarse bos in (Dit heet ook Rumelaarseweg.) Hier bevond zich in een ver verleden landgoed Rumelaer.

Nog altijd is het Woudenbergse deel dat ten zuiden van de A12 ligt oorspronkelijk de heide van Rumelaar. Daardoor is deze grens met de Utrechtse Heuvelrug van historische waarde.

De naam Rumelaar wordt voor het eerst vermeld in 1242. In 1311 komt Rumelaar in het nieuws doordat ene Borre van Amerongen met zijn leger een overval heeft gepleegd op Rumelaar, waarbij Jan en Riquin van Rumelaer worden gedood. In de veertiende eeuw wordt er dus heel wat op los geknokt in het Woudenbergse. Bisschop Guy van Avesnes doet daarna een rechterlijke uitspraak waarbij Borre en zijn kornuiten een 'zoengeld' van 150 ponden moet betalen. In 1370 is er voor het eerste sprake van de hofstede Rumelaar. In dat jaar wordt een regeling getroffen voor de afwatering van het goed van Gijsbrecht

van Abcoude. Het 'goed te Rumelaer' is dan eigendom van Jan van Culemborg. In 1377 is het weer eigendom van ene Willem van Rumelaer. Na een aantal verervingen verkoopt Sweder van Rumelaer het goed in 1453 aan Henric Valkenaer. Onder deze familie raakt het kasteel in verval. De resten worden gebruikt om een boerderij te bouwen. Henric's nazaten verkopen het landgoed in 1666 aan Bastiaan de Ridder ten behoeve van het Juffrouwenconvent van het Vrouwenklooster te De Bilt. Sinds de Reformatie bestaat het klooster niet meer, maar de goederen worden beheerd door de Ridderschap van Utrecht. Rond 1795 gaat het weer over in particulier eigendom en komt tenslotte in de negentiende eeuw in bezit van de familie De Beaufort. Bij het verlaten van het bos ziet u rechts boerderij Rumelaar.

32. Monnickendijk

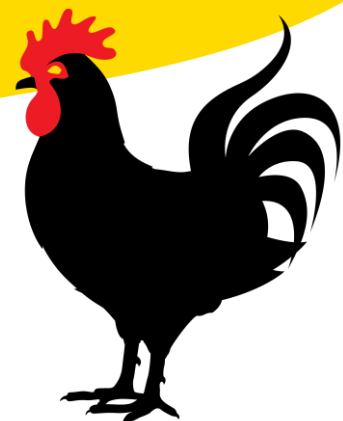
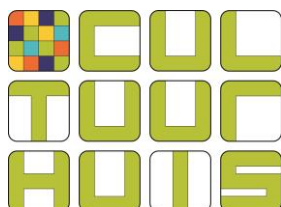
Nog geen officieel monument, maar sinds 2013 wel de status ervan. In 1130 werd de dijk aangelegd door de monniken van de abdij van Leusden. Het diende om het gebied tussen de dijk, de Zeghedijk, de Hinderdijk, de Heijgraeff en de Luntersebeek bewoonbaar te maken. Op een kaart van 1696 blijkt dat de dijk als weg werd gebruikt. Op het informatiepaneel bevindt zich een oude kaart en wordt de gehele geschiedenis van de dijk verteld.

33. Tolhuis (Maarsbergseweg 90)

Het voormalige tolhuis is in 1851 gebouwd. De tol werd geheven ten behoeve van het onderhoud van de kort daarvoor bestrate weg naar Maarsbergen. Na de opening van station Maarsbergen, aan de spoorlijn Arnhem-Utrecht in 1845, werd veelvuldig gebruik van deze weg gemaakt. De bouwstijl van het tolhuis is neoclassicistisch naar de Franse architect C.N. Ledoux. De tolheffing werd in 1926 afgeschaft.

34. Irene hoeve (Maarsbergseweg 67)

De dwarshuisboerderij dateert uit 1877 en werd aanvankelijk 'Gerritjes Hoeve' genoemd. Toen prinses Irene in 1939 werd geboren werd het pand naar haar genoemd. De bouwmassa, gevelindeling en detaillering in de vorm van gepleisterde wenkbrauwen boven de ramen zijn typerend voor de eind 19e eeuwse bouwperiode. In zowel de voor- als achtergevel is het jaartal 1877 aangebracht.

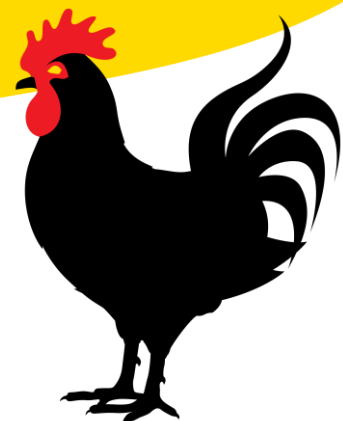
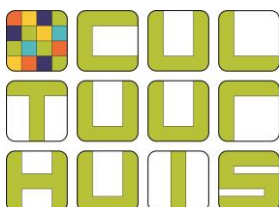
35. Boerderij zonder naam (Maarsbergseweg 61)

Voor Woudenberg is dit een boerderij van een uniek type. Gebouwd rond 1880. Het voor- en achterhuis liggen niet onder één dak maar zijn loodrecht op elkaar geplaatst. De bouwstijl van het voorhuis doet denken aan landgoedarchitectuur met elementen van neoclassicisme en chaletstijl.

In één naam genoemd is boerderij 'De Wetering', even verderop rechts. Oorspronkelijk al van voor 1686. De boerderij is echter uit- en inwendig teveel verbouwd om monument te kunnen zijn.

36. Kasteel Lichtenberg (aan de Grift)

Lichtenberg dateert waarschijnlijk uit begin 15e eeuw. Het is gebouwd door Jan van Renesse. In latere eeuwen is het diverse malen vererfd. Een poging van Thomas van Stakenbroek in 1641 om Lichtenberg in de lijst van Ridderhofsteden te laten opnemen mislukte. Nadat het twee keer failliet was gegaan kwam het kasteel in handen van Andries Abbema. Hij liet het grondig verbouwen en prachtige tuinen aanleggen. De restanten zijn nog enigszins in het landschap te herkennen. Tenslotte werd Lichtenberg eigendom van Willem en Gijsbert Lagerweij, secretaris en gerechtsbode van Woudenberg. Daarna kwam het grote verval. In 1832 was er nog slechts sprake van 3 huizen met erf en later werden de zogenaamde 3 daglonershuisjes ten geschenke gegeven aan de Diakonie van de Hervormde Kerk. In fasen is het laatste huisje in 1955 gesloopt. Een deel van Lichtenberg ligt onder het asfalt van de Randweg. Er bestaan enkele verschillende afbeeldingen uit het verleden. De meest betrouwbare is nog de tekening in de cartouche van de kaart van Justus van Broeckhuijsen. De restanten van Lichtenberg zijn aangemerkt als Rijksmonument. De Grift is in verschillende fasen gegraven, te beginnen in 1133. Het gedeelte van de Woudenbergse Grift tussen de Hinderdijk en wat nu de Zeisterweg (toen Molenweg) is, werd in de 15^e eeuw als Slappendelse Wetering vermeld. Vanaf de Zeisterweg verliep de afvoer van de waterloop nog langs de oude kern van Woudenberg. Tussen 1473 en 1481 werd in opdracht van David van Bourgondië de Bisschop Davidsgrift tussen Veenendaal en de Rijn aangelegd. Het doel was de ontsluiting van de veengebieden ten noorden van Rhenen. In dezelfde periode werd het gedeelte van de Woudenbergse Grift vanaf de Dwarswetering tot aan de Heiligenbergerbeek (toen nog Luntersebeek) gegraven. Vanwege politieke onrust raakte de Bisschop Davidsgrift in verval. Nadat deze in 1545 onder Karel de V werd hersteld kreeg Gilbert van Schoonebeke toestemming een grift door de Amerongse venen te graven om turf, o.a. van de Emminkhuizenberg, langs Woudenberg en Amersfoort naar de Zuiderzee te vervoeren. Eveneens in de zestiende eeuw is het gedeelte vanaf de Zeisterweg tot aan de Dwarswetering nabij de sportvelden gegraven. Aanvankelijk wilde Gilbert van de Grift een echte scheepvaartroute tussen de Rijn en Amersfoort maken, maar de stad Utrecht stak daar een stokje voor.

Na het aflopen van de concessie voor het afgraven van veen in 1586 werd de Schoonebeker (of Schoonderbeekse) Grift na 1590 op verschillende plaatsen afgedamd. Wat zou Woudenberg dan een handelsdorp zijn geworden!! Rond 1714 werd de Bisschop Davidsgrift alsnog verbonden met de Schoonebeker Grift. Een echte handelsroute is het nooit meer geworden.

37. Boerderij Nieuwenhuis (Zeisterweg 57)

Het erf "Nyenhuys" dateert van de vroege ontginningen uit de elfde en twaalfde eeuw. De "bouwinge Nieuhuys" wordt reeds in 1443 genoemd. Vanaf de zestiende eeuw zijn namen van eigenaren bekend. De huidige boerderij is rond 1800 gebouwd op de fundamenten van een voorganger. In de boerderij is de oorspronkelijke betegelde heerd nog aanwezig. Karakteristiek zijn de drie leilinden voor de (van de weg af gekeerde) voorgevel aan de zuidwestzijde. De boerderij, die al enige tijd geheel dienst deed als woning, is in 2004 verder verbouwd tot woonhuis. Het is een gemeentelijk monument.

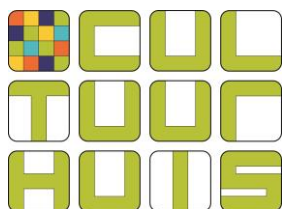
38. Portierswoning (Zeisterweg 63)

De woning is in 1916 gebouwd in opdracht van P.A.G. Baron van Heeckeren van Brandsenburg, burgemeester van Woudenberg en wonende op huize 'De Heygraef. Een gelijksoortige tuinmanswoning iets verderop is afgebroken. Het is een gemeentelijk monument.

39. Buitenplaats De Viersprong (Rijksmonument aan Zeisterweg 82)

In 1870 bouwt Matthias Margarethus van Asch van Wijck een Zwitsers chalet bij Quatre Bras op het terrein van buitenplaats 'De Viersprong', voorheen Constantiahoeve. Zijn voorvader had tezamen met de familie Stoop gronden aangekocht in het gebied dat tot de goederen van Henschoten behoorde, rond de plaats waar de oorspronkelijke hofstede Henschoten stond. In de omgeving van Quatre Bras bouwden monniken in de middeleeuwen de eerste curtis waarvan de omwallingen nog in het landschap te zien zijn. De resten van de hofstede bevinden zich nu onder het asfalt van de Doornseweg. Het chalet staat vlak ten westen van de tussen 1889- 1894, dus later, gebouwde Constantiahoeve.

Het huis is gebouwd in opdracht van de zoon van Matthias Margarethus namelijk Hubertus Jan Margarethus Van Asch van Wijk, naar ontwerp van Houtzaggers. In eerste instantie heette het Constantiahoeve, waarschijnlijk vernoemd naar de in 1892 overleden moeder van Hubertus Jan, Constantia Margaretha

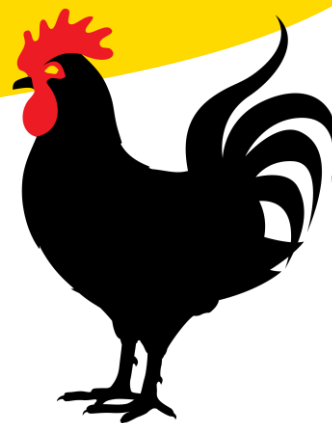
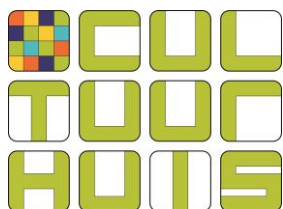

Maria van de Poll. Het pand is met gebruikmaking van een buitenissige vorm van architectuur in eclectische stijl gebouwd en heeft een eigen watervoorziening. De watertoren bevat een reservoir van 3000 liter. De hoofd en zijvleugels eindigen in trapgevels. Aan de zuidgevel bevindt zich een waranda met een balkon erop. In de jaren twintig van de vorige eeuw was het pand in gebruik als hotel. Grootse plannen voor een reusachtige aanbouw ter vergroting van Hotel 'Quatre Bras' gingen in 1929 niet door. In de afgelopen 70 jaar heeft het pand vele bestemmingen gehad, van jeugdhuis tot studentenhuus en van opvangcentrum voor repatrianten uit Indonesië tot showroom voor antiek. Van binnen is nog grotendeels authentiek. Tegenwoordig heet het pand de Viersprong en wordt het gebruikt door communicatiebureau Hemels van der Hart. De directie heeft het gebouw en de tuinen prachtig hersteld, daarbij zoveel mogelijk gebruik makend van historische elementen.

Het Koetshuis aan de Doornseweg, ten noorden van en behorende bij Constantiahoeve (De Viersprong), is gebouwd in 1894. De topgevels zijn uitgevoerd als trapgevels met ezelsruggen en sierankers. Het zadeldak is gedekt met gesmoorde Hollandse pannen. De binnenruimte was net genoeg om drie paarden en twee rijtuiggen in te stallen. In de opening van de voormalige koetsingang bevindt zich nu een vensterkozijn.

40. Koepel van Stoop (Zeisterweg 97)

Sinds 1826 was bankier J.B. Stoop eigenaar van de heidevelden ten zuiden van de Zeisterweg. In 1840 liet hij door architect Zocher op het hoogste punt van zijn landgoed een theekoepeltje bouwen om uitzicht op Zeist te hebben. Er was toen nog geen bebossing. Momenteel is de koepel in gebruik door de kunstenares Mirjam Pekelder van de Pijpenkamp (Mijpe), die abstracties in acrylverf maakt. Het gebouwtje is ook een Rijksmonument.

41. Pyramide (Zeisterweg 96-98)

Anders dan de naam doet vermoeden ligt de Pyramide op Woudenberg's grondgebied. Bij de bouw in 1804 is hij bekroond met een houten obelisk van 13 meter. In de piramide werd een document in een loden koker geplaatst. De Marmont stelde bij zijn vertrek 3 militairen aan om de piramide te bewaken en te onderhouden. Het verval begon echter al spoedig. In 1816 verkocht Marmont de pyramide met bijbehorende grond aan Hubert M.A.J. van Asch van Wijk. In 1873 werd het gekocht door Anna Aleida Stoop, douairière A.J. de Beaufort. Haar zoon J.B. de Beaufort, burgemeester van Woudenberg, liet in 1894 de verdwenen houten obelisk door een stenen exemplaar vervangen. Deze staat er heden ten dage nog.

De nabijgelegen uitspanning bestond al voor 1873 en was toen al verhuurd aan de familie Van Kolschoten, die anno 2013 nog steeds de huurder is. Vele generaties kennen het als uitje bij een schoolreisje. Vanzelfsprekend is de Pyramide van Austerlitz een Rijksmonument. De Uitspanning is echter een gemeentelijk monument.

Voor uitgebreide informatie zie : www.pyramidevanausterlitz.nl of www.defransetijd.nl

42. Hoeve 't Meentje (De Meent 14)

De Meent was oorspronkelijk een gemeenschappelijk weiland ten westen van Woudenberg. De huidige weg met de naam de Meent loopt dwars over de Woudenbergse Meent en buigt bij boerderij "'t Meentje" af richting het noorden. In 1696 werd dit erf "de Erfgen in het Meent" genoemd en ook oudere bronnen, die tot de vijftiende eeuw teruggaan, maken reeds melding van een boerderij ter plaatse. Lange tijd behoorde ze tot de landgoederen van de familie Van Asch van Wijk en later tot de familie De Beaufort. Momenteel valt de boerderij, die een gemeentelijk monument is, binnen de eigendommen van het Landgoed Den Treek-Henschoten B.V. en is verpacht. De datering van boerderij "'t Meentje" is niet geheel duidelijk. Van oorsprong zou deze vroeg-negentiende eeuws of nog ouder zijn, hetgeen de bouwmassa ook doet vermoeden (laag en breed). De rood-gele detaillering van het metselwerk in neorenaissancistische trant lijkt echter te dateren uit de periode rond 1910. Mogelijk heeft in deze periode een grote verbouwing plaats gevonden. In de rechter zijgevel loopt een rechte bouwnaad langs de gele blokpilasters, hetgeen op een gehele vernieuwing van de voorgevel kan wijzen. De voorgevel had aanvankelijk in het midden een deur, maar die is bij een verbouwing in 1991 vervangen door een venster. Van het bakhuis is het bouwjaar 1914 bekend.

Met dank aan:
Stichting Oud Woudenberg
2015

